СВОБОДА SVOBODA
УКРАЇНСЬКИЙ ЩОДЕННИК UKRAINIAN DAILY

РІК XLIX. Ч. 79. Джерзі Сити, Н. Дж., вівторок, 8-го квітня 1941. No. 79. Jersey City, N. J., Tuesday, April 8, 1941. VOL. XLIX.

ТРИ ЦЕНТИ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ. ПЯТЬ ЦЕНТІВ ЗА ГРАНИЦЕЮ ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВ АМЕРИКИ. Тел. „Свободи": BErgen 4-0237. 4-0807. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016. THREE CENTS IN THE UNITED STATES OF AMERICA. FIVE CENTS ELSEWHERE.

ВІДРАДНІ НОВИНИ НА СТРАЙКОВІМ ФРОНТІ

ПОЛАГОДЖЕННЯ СТРАЙКУ В АЛІС-ЧАЛМЕРС.

ВАШИНГТОН. — Заходами державного роземного суду, що під проводом Вилиема Дейвиса з Ню Йорку, розглядав справу, поладжено страйк у фабриці Аліс-Чалмерс в Милвокі і робітники повернуть до роботи. Обі сторони, власники фабрики і провідники страйку, підписали вже умову і подали собі руки. А що умова потребує ще ратифікації з боку широкого членства юнії, секретар війни Стимсон, дав представникам юнії воєнний літак, щоб вони скоро поїхали до Милвокі і предложили умову до ратифікації та повертали до роботи. Бо ця фабрика має на 45 міліонів долярів воєнних замовлень. Та річ у тім, що машини, які виробляє згадана фабрика, дуже потрібні для інших фабрик зброї і для корабельних доків. Тому зупинка в Аліс-Чалмерс, що тривала два місяці, зупинила ще інші фабрики. Промовляючи до обох сторін, Вилйем Дейвис заявив, що тепер обі сторони повинні поспішно працювати, щоб надолужити втрату часу.

СТРАЙК В „ЮНАЙТЕД СТЕЙТС СТІЛ КО." ВІДЛОЖЕНО.

НЮ ЙОРК. — Заходом державних представників відложено страйк у величезній американській стальовні, „Ди Юнайтед Стейтс Стіл Ко." на два тижні. За той час державний роземний суд якслід розгляне справу і після всякої правдоподібности доведе до замирення, ще заки вибухне страйк. Державні представники апелювали до юнійних провідників, щоб пробували мирного шляху. Бож їм не ходить про само страйкування, тільки про поправу робітничого положення. А коли це можна осягнути мирним шляхом, не треба страйкувати і зупиняти воєнного промислу.

ЧАСТИННА ПОЛАГОДА ВУГЛЕКОПНОГО СТРАЙКУ.

НЮ ЙОРК. — Страйк юнії вуглекопів частинно полагоджений. 65 відсотків робітників, діставши підвишку платні по $1 денно, повернуть назад до роботи. На це згодились також власники копалень, але тих, що є на півночі. Полудневі копальні, від яких страйкарі домагались $1.40, не згодились на це услівя і умови не підписали. Вони кажуть, що ця умова доведе їх до руїни. Бо внаслідок тої підвишки вуглекоп на полудни дістане ту саму денну платню, що вуглекоп на півночі. А беручи під увагу далекий довіз вугля з полудня на північ, полудневі копальні не будуть в силі конкурувати з північними копальнями.

ВЕЛИКЕ ВІЧЕ В СПРАВІ БУДОВИ У. Н. ДОМУ.

НЮ ЙОРК. — Минулої неділі по полудни відбулось в галі Вашингтон Ірвінг Гайскул масове віче, скликане в справі будови У. Н. Дому. Віче відкрив голова тимчасового комітету п. Задорецький і передав дальше провадження голові Українсько-Американської Національній Централі, яка взяла на себе дальший обовязок виконання цього завдання. Водночас тимчасовий комітет розвязано. В дальшім бігу говорили бесідники: голова Централі, асемблимен Степан Ярема, П. Ковальчук, панна Купчинська, Е. Ляхович, пані Стефанія Галичин і П. Стасюк. Бесідники підкресляли потребу такого дому і начеркували способи сповнення цього пляну. Опісля розвинулась обширна дискусія, з якої виходило, що цілий український загал в Ню Йорку бажає модерного народнього дому, де можнаб було скупчувати молодь і старших. Приявних було коло півтора тисячі.

ПРЕМІЄР СІКОРСКІ В ВАШИНГТОНІ.

ВАШИНГТОН. — Польський премієр Владислав Сікорскі, що є водночас головним начальником польських збройних сил, прибув з Канади до Вашингтону. В дорозі він зупинився в Ню Йорку, де перед журналістами розказав про умову між польським урядом і канадійським, в цілі творення і помноження польських воєнних частин на канадійській землі. В Вашингтоні повитав Сікорского британський амбасадор лорд Галифекс. Сікорскі матиме побачення також з президентом Рузвелтом.

ЗА ПІДНЕСЕННЯ РОБІТНИЧОЇ МОРАЛІ.

НЮ ЙОРК. — Окружна оборонна координаторка Ню Йорку, пані Розенберг, назначила спеціяльний комітет з С. Вилсоном на чолі, завданням якого є піднести мораль і охоту серед робітництва. Той комітет у першу чергу звернувся в тій справі не до самого робітництва, тільки до зарядів фабрик, апелюючи до них, щоб вони давали робітникам всякі розривкові й гігієнічні полекші. В деяких фабриках люди працюють по три шихти. По три шихти повинні працювати також фабричні ресторани і кафитерії, а також повинні цілу добу бути відкриті забавкові фабричні площі.

ПРОГРАМА

XX. Звичайної Конвенції

УКРАЇНСЬКОГО НАРОДНОГО СОЮЗУ

ЯКА ВІДБУДЕТЬСЯ

в PENN HARRIS HOTEL HARRISBURG, PA.

ПОЧИНАЮЧИ ВІД 12-го ТРАВНЯ (MAY) 1941. РОКУ

Того дня, а саме 12-го травня, точно в годині 9-тій рано розпічнуться в готелі PENN HARRIS конвенційні наради, на які мають явитися всі Делегати й Делегатки. Порядок нарад буде такий:

1. Відкриття конвенції головним предсідником У. Н. Союзу.
2. Звідомлення Провірочної Комісії.
3. Вибір голови конвенції, двох заступників і двох секретарів.
4. Вибір отсих комісій:
   а) Комісія Виборча з сімох членів.
   б) Комісія просьб і скарг з пятьох членів.
   в) Комісія Пресова з трьох членів.
5. Звідомлення головних урядників У. Н. Союзу в такім порядку:
   Звіт головного предсідника.
   Звіт заступника головного предсідника.
   Звіт заступниці головного предсідника.
   Звіт головного рекордового секретаря.
   Звіт гол. фінанс. секретаря-касієра.
   Звіт головної контрольної комісії.
   Звіт головних радних У. Н. Союзу.
6. Дискусія над звітами.
7. Звідомлення Статутової Комісії.
8. Назначення висоти бондів і платні Головного Уряду.
9. Вибір Головного Уряду.
10. Звідомлення комісії просьб і скарг; дискусія і ухвали.
11. Справа органу У. Н. Союзу „Свободи".
12. Внесення і ухвали для добра орґанізації.
13. Закриття конвенції.

ЗА ГОЛОВНИЙ УРЯД У. Н. СОЮЗУ:

Микола Мурашко, головний предсідник
Григорій Герман, заст. голов. предсідника — Дмитро Галичин, гол. рек. секретар
Марія Малевич, заст. голов. предсідника — Роман Слободян, гол. фін. секретар-касієр

КОРДЕЛ ГОЛ ГОСТРО ТАВРУЄ НАЦІВ ЗА НАПАД НА ЮГОСЛАВІЮ

Секретар стейту Кордел Гол у надзвичайно гострих словах офіційно натаврував напад німців на Югославію. Цей напад він назвав варварським і казав, що це є ще один доказ, як німці прямують до панування над світом. Югославія не загрожувала німцям, не хотіла напасти на них, а навіть годилась у границях своєї суверенности мирно співпрацювати з німцями. Та цього німцям було мало і вони збройно напали на неї. Кордел Гол запевняв Югославію, що Америка чимскорше вишле її всіляку зброю і інші воєнні продукти. Це натаврування попередньо одобрив президент Рузвелт і інші члени кабінету. В департаменті стейту опісля додатково пояснювали, що натаврування відноситься також і до нападу німців на Грецію. Це натаврування, коли ходить про Грецію, було висказане на адресу держав „осі" вже раніше, коли перший раз Італія напала на Грецію. Водночас департамент стейту поручив свому послови в Білгороді, Лейнови, щоб постійно перебував з білгородським урядом, без огляду кудиб він не пересувався, та щоб держав з ним тісний контакт.

НІМЦІ БОМБАРДУЮТЬ БІЛГОРОД, А ІТАЛІЙЦІ ЮГОСЛАВСЬКІ ПРИСТАНІ

Не зважаючи на те, що Югославія проголосила отвертими міста Білгород, Загреб і Люблану, Білгород був бомбардований тричі минулої неділі, себто першого дня по виповідженню німцями війни Югославією. Американські кореспонденти доносять, що німці кружляли над Білгородом хмарами і залишили ціле місто в полумях. Знову італійські летуни бомбардували югославські пристані: Спалято, Мостар і Котор.

БРИТІЙЦІ В ЮГОСЛАВІЇ

В Лондоні перший раз оголошено урядово, що британські війська находяться в Греції. Тільки не знати, скільки їх. Дехто догадується, що в Греції є до 200,000 британських вояків. Найбільше є їх біля Сальоніки. Далі є донесення, що британці дістались вже в трьох місцях до Югославії, де будуть боротись разом з сербами, які поставлять справжній опір доперва десь в горах.

АДДІС АБАБА В БРИТІЙСЬКИХ РУКАХ

Італійська Східня Африка вже так якби не існувала, коли думати про італійську владу. Британці поступають постійно вперед, вживаючи блискавичної воєнної тактики, бо тільки тим можна пояснити, що вони вже дійшли аж до столиці Етіопії, себто до Аддіс Абаби, яку заняли без опору. Кажуть, що столиця виглядає так само, як в 1936 році, коли її покидав Ґейлі Селасі, король Етіопії. Італійські будинки подобають на якусь карикатуру. Тепер надіються, що Аддіс Абаба скоро повитає свого імператора, який повинен би бути вже в Етіопії. Догадуються, що італійці будуть пробувати ще ставити, можливо, якийсь опір у горах. Але це вже не буде ніяка війна, хіба повстанчі напади, змагаючі до того, щоб робити заколот.

ЯКЩО НІМЦІ ПОСУВАЮТЬСЯ ВПЕРЕД, ТО ПО ГОРАХ НІМЕЦЬКИХ ТРУПІВ, КАЖУТЬ ГРЕКИ

АТЕНИ. — Те, що заявив канцлер Гітлер, виповідаючи війну Греції, що не воює „з грецьким народом", а тільки з Великою Британією, що втягнула Грецію у війну, не зробило на грецький нарід ніякого враження. Американський кореспондент подає з Атен, що там відбуваються постійні демонстрації, підчас яких підносяться оклики „Долів з Німеччиною!", а „Хай живе Англія!" та „Хай живе президент Рузвелт". Така має бути реакція на нову війну Греції, себто на війну з Німеччиною. З того, що подають кореспонденти, виходить, що президент Рузвелт являється тепер для греків великим героєм, рівним тим найбільшим, яких колинебудь видала Греція. Це так діється під впливом тої сердечної обіцянки, з якою звернувся президент Рузвелт до Греції, ґарантуючи їй якнайбільшу допомогу.

Німці прірвали тільки в однім місці.

З того, що пише грецька преса, видно, що не зважаючи на те, що німці вступили на грецьку територію з цілою силою, головно летунською, їм покищо не вдолося багато осягнути, бо зломили оборонну лінію греків тільки в одному місці. Між греками і німцями іде, як подає Асошіейтед Прес, така завзята боротьба, головно в долині Струми, що нагадує хіба те, що є описане в стариннїй грецькій поезії. Кажеться, що якщо німцям вдасться десь піти вперед, то це окуплюється величезними людським жертвами, горами трупів. Греки заповідають, що не піддадуться, поки в них жива душа.

Головно в повітрі.

Та назагал так є, що перші воєнні кроки були обмежені головно до нападів летунських ескадр. В першу чергу бомбардовано Сальоніки. Ту пристань мабуть боронять британські сили. ,

„ПОСУВАЮТЬСЯ СИСТЕМАТИЧНО".

БЕРН (Швайцарія). — Швайцарська столиця стала тепер головним джерелом інформацій про те, що діється на Балкані. Але й там тяжко зорієнтуватись ,що діється. Німецьке звідомлення подає, що німецькі війська в Югославії „систематично посуваються вперед, не зважаючи на трудноці, получені з тереном". Ті „труднощі" можуть бути й інші, бо югославські звідомлення подають про бомбардування німецького постачання югославськими літаками. Югославські інжинири вспіли теж замкнути на Дунаю Залізні Ворота, що буде становити для німців значну перешкоду в транспортуванню поживи, війська й муніції Дунаєм.

НІМЕЧЧИНА ВИННА, ЗАЯВЛЯЄ ЮГОСЛАВІЯ.

ВІШІ. — Мабуть у відповіди на німецьку проклямацію, в якій кажеться, що в Югославії прийшло до влади „кримінальні узурпатори", що їх „купила за гроші Британія", югославський уряд видав заяву, в якій стверджує, що Німеччина допустилась незаконного кроку, коли напала на неї за те, що вона не хотіла відступити від політики заховання у тій війні невтральности.

СОВЄТИ ДАЛІ ХИТРУЮТЬ.

МОСКВА. — Советська преса, ні совєтське радіо нічого не передавали про воєнні події на Балкані, коли вже всюди по світі знали, що зачалась війна. Зате „Правда" та „Ізвєстія" помістили довгі статті з фотографіями Сталіна, Молотова, Вишинського і Міляна Гавріловіча, югославського посла, як вони разом церемоніяльно підписують договір про ненапад між СССР і Югославією. Далі є статті, в яких кажеться, що югославська армія є добре вправлена і відома зо своєї хоробрости. Ще далі кажеться, що нарід в Югославії є за миром і тому протестував проти політики уряду Цветковіча, що підписав договір з Німеччиною, Італією і Японією, втягнувши тим Югославію в таке положення, що може означати війну. Теж поміщено великі похвали для уряду ген. Сімовича. Але крім того не сказали нічого такого, щоб було звернене проти Німеччини.

ДЮРЕНТІ ОСТЕРІГАЄ ПЕРЕД СОВЄТАМИ.

ТОКІО. — Відомий совєтський симпатик, Волтер Дюренті, пише, щоб не привязувати надто великої ваги до того, що тепер роблять Совєти. Бо, каже він, вони вправді підписали з Югославією договір про ненапад, але не зробили нічого реального, щоб їм помогти, хоч добре знали, що іде до війни. Дюренті каже далі, що Совєти цілком певно будуть далі достарчувати Німеччині точно те, до чого зобовязались, хоч повинніб те саме робити і для Югославії, та будучність покаже, чи так буде. Совєтські симпатії, каже Дюренті, є більше плятонічні ніж практичні.

"SVOBODA" (UKRAINIAN DAILY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays by the Ukrainian Press and Book Company, Inc., at 81-83 Grand Street, Jersey City, N. J.

Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 30, 1911 under the Act of March 8, 1879.

Accepted for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917 authorized July 31, 1918.

Письменний текст оголошення має бути в адміністрації 48 годин перед появою числа, в котрім оголошуючий хоче мати своє оголошення.

За оголошення редакція не відповідає.

З Канади належить посилати гроші лише на т. зв. Foreign Money Order.

За кожну зміну адреси платиться 10 центів.

Тел. „Свобода": BErgen 4-0237. — Тел. У. Н. Союзу: BErgen 4-1016 4-0807

Адреса: "SVOBODA", P. O. Box 346, JERSEY CITY, N. J.

ЧОМУ НЕДОМАГАННЯ?

Коли хтось завважить, що в „Свободі" нема вістей з краю, знаменитих фейлетонів, економічної, жіночої, спортової, музичної й ще якої сторінки, то все те правда. Навіть правда те, що часто не дописують і редакційні статті, бо не обговорюють важних проблем у вичерпний спосіб. І то як американських, так і українських. Правда одначе і те, що назагал усі українські редактори в Америці працюють понад сили, що вони завалені дрібною працею в редакції й громадському житті до тої міри, що їм не стає часу на студії, на вглиблювання в саму суть скомплікованих американських, міжнародніх й українських політичних проблем, які виринають, як теж нема змоги на слідкуванця за великими змінами й подіями на інших ділянках.

Треба теж памятати, що наш звязок з українськими землями і з українським життям в Европі перерваний. Тим самими не маємо змоги подавати те, на що американський читач українського роду найбільше цікавий. І не тільки, що не маємо того живого й цікавого матеріялу, що нам його достарчували европейські ґазети, пишучи про життя в старім краю, але це мусимо його брак заступити іншим цікавим матеріялом.

Так є, що якщо втратимо тепер читача української ґазети в Америці, то ледви чи вже коли його відзискаємо. Тому треба нам докладати всіх сил, щоб інтерес до української ґазети в Америці не підупадав, а зростав, або принайміні оставав на тому ступні, на якому тепер находиться. З того всього видавці ґазет і редактори, здебільша, здають собі справу. А коли іде про нас, то пригадаємо, що ми вже нераз ось ті справи порушували. А тепер то хіба тільки зазначимо, що ми опинились в такому положенню, що мусимо громадянству заявити, що часопис з такими недомаганнями, які має тепер, скоро виглядатиме ідеальним у порівнанню до того, яким незабаром стане. Щоб онк не сталось, треба з американсько-українського інтересу притягнути до співпраці з нашою пресою якнайбільше американсько-українського мозку, бо іншого взагалі не зможемо незабаром дістати, навіть, якби хотіли. Мусимо побільшити теж і редакційні сили, щоб дати змогу редакторам далі над собою працювати, бо тільки тоді зможуть вони давати новий і свіжий матеріял. А це не є тепер легка справа вже з того боку, що наше громадянство читає кожного дня американську пресу, а від української вимагає щось іншого, або хоч те саме, але передаване й толковане в оригінальний спосіб. Щоб так сталося, фінансовий стан наших ґазет в Америці мусить поправитись. Цього вимагає загальне добро. Інакше загинемо американсько-українську пресу, бо такий стан, в якому та преса тепер находиться, заповідає її певний і скорий упадок. Ратуймо її, поки ще час! Ось це повинно стати одним з наших чергових завдань.

ТОТАЛЬНА ВІЙНА І ЇЇ НАСЛІДКИ

II.

В дальшій своїй промові перед „Йонг Мен Крісчен Асошіейшен" в Ню Гейвн, Конн., б. президент, Герберт Гувер, сказав про наслідки війни таке:

„В тотальній війні є певні економічні конечности, які потягають за собою суспільні переміни. Світова війна зпеpед 25 літ була першою, підчас якої знесено свободу торговлі, праці і хліборобства. Промисл мусів розтягатись, щоб задоволити воєнну продукцію. Він також мусів бути ограничений, коли ходило про життєві потреби цивільного населення. Щоб це здійснити, треба було надати владі диктаторські права. В демократичних краях ми вживали мягких слів, якими прикривали ті конечности. Тому говорили про кооперацію і добровільне діяння, але на ділі ми казали: „роби, бо..."

Уряд збільшив продукцію, входячи сам у бизнес, а також приказуючи приватним власникам, що вони мають робити. Та якіб гарні не були ці фрази, в які ми завивали те своє діяння, холодний факт залишався, що уряд у бизнесі це соціялізм, а а урядовий диктат приватним власникам, це фашизм. Слова „фашизм" тоді ще не було. Свободу робітництва і фармерів загнано в сліпу вулицю. Де люди пробували обстоювати свої, так звані, права, то пропаґанда, нетерпимість і законні кари змушували її ховатись по норах. Податки, які вивласнювали ощадности, обовязкові позички і інфляція, були тоді потрібні. Але це все методи фашизму.

Невже це вже така траґічна загроза демократії, яка, що, якщо вона іде до війни, то мусить в себе заводити таку систему, яку ненавидимо?

Одною з чуттєвих і розумових струй останньої тотальної війни було постійне змагання до того, щоб знайти таку формулу для мира, щоб більше тотальна війна не повторялась. Демократичні народи хотіли, щоб армії й фльоти були зменшені, або й цілком знесені. Вони були рішені знайти якусь методу, що запровадилаб справедливість поміж народами.

Виринали дисячі ідей. Говорено про ці взнеслі ідеї на тисячах зборів і конференцій, порушувано їх у тисячах промов, кожного дня повторювано ось ці високі ідеї. І дійсно, в них була надія, якогось кращого світу. З тими всіма ідеями і тими почуваннями ми пішли до мирового стола. Але ненависть сиділа біля стола. Державні мужі не були вільними представниками. Переможні народи домагались пімсти, репарацій за заподіяні їм кривди і терпіння. Ті, що заступали на тій конференції Англію і Францію, були тільки що вибрані під кличами: „Повісь Кайзера", „Заплати кожний цент", „Пімсти", „Зроби їх раз на все немічними".

Аліянтські лідери були свідомо або несвідомо, опановані огірченням їхніх народів. Вони мусіли дістати такі договори, щоб їх одобрили в дома. Розсудок не міг запанувати в обличчі тотальних почувань і тотальних терпінь. І хоч наші американські терпіння були далеко менші від інших, проте ми були повільні в демобілізації нашої воєнної ненависти...

Остання тотальна війна закінчилась миром, який частинно посіяв драконські зуби теперішньої війни. Президент Вилсон і його помічники мужно пробували цей мир злагіднити. Світ хвилево надіявся, що через великодушне створення Ліґи Націй, недомагання миру будуть направлені, як тільки ненависть пропаде. Але ненависть і страх далі жили.

Тепер прийшли справжні наслідки тотальної війни. Досвід показав, що війною не можна накинути народови свободи, волі, демократії. По цілій Европі народи приходили до могил, подобаючи на навернених. Та далі повертали до старого. Це був справжній доказ на те, що інтелектуальні ідеї, закорінені в тисячеліттях історії народів, не можуть бути знищені машиновим крісом.

Кожна держава була зубожіла. Були міліони покалічених і осиротених. Були міліони знищених домів і тон корабельної місткости. Воєнна продукція мусіла зупинитись, промисл був розпорошений, міліони людей мусіли бути здемобілізовані. Безробіття і його наслідки, безмірні нужди, стали неуникнимі. Переможні уряди, які мали ще троха фінансової сили, якось тягнули цей тягар. Та переможені уряди не могли цього робити. Їх безробіття, голодування і тисячі нужд виплекували революцію. Вони відбивали день економічної розправи ріжними фінансовими маґічними штучками.

Але вкінці бувші ворожі краї таки провалились і викликали гірку депресію теж і в переможців. В переможених краях люди, що знайшлися у новій нужді, домагались, щоб існуючі суспільні лади були змінені, і то, якіб вони не були. В тих краях дешевенький демагог мав всі заради на всі лиха. Його поради висказували лиш одну думку, але в ріжних видах: забрати все від тих, що ще щонебудь мали. А серед того хаосу й агонії появився чоловік на кони. Жахливий світовий млин почав знов обертатись.

А в дома це було тяжке завдання демократій, щоб демобілізувати воєнні режими. Це легше зреґіментувати нарід, ніж його розреґіментувати. Великі воєнні інвестиції й нові великі навички бажали далі існувати. Міліони були на державних посадах. Тисячі, що були при владі, не мали охоти уступати. Фабрики процвітали з державних замовлень. Фармери любили ціни, що їх назначив і платив уряд. І тільки завдяки рішучости президента Вилсона і людей, що його окружали, фашизм був змушений відступити.

Проте наш уряд задержав і надалі багато родів бизнесу. Але, що далеко важніше — ідеї воєнного фашизму залишились. Коли в пізніших літах люди знову зустрілись з труднощами, вони жадали від уряду, щоб повертав до старих воєнних метод. І ми бачили, як багато з них повернули, окутані в мягкі фрази, щоб подобали на демократію.

Це все, це тільки скелет останньої тотальної війни. Він не бере під увагу тих міліонів, що згинули.

У теперішній війні натиск при помочі виголоджування і повітряних бомбардовань є більше пекольним, ніж це було останнього разу. А співчуття є далеко слабше, ніж воно було передше.

Чи Америка приступить до повної війни, чи ні, ми стоїмо знову перед самими велитенськими проблемами. Ось ті великі посвяти, які Америка зробить, будуть виходити з надії, що доведемо до дійсного і сталого миру.

І я закликаю молодь, щоб вона студіювала пильно минулий досвід, бо він освічуватиме наш шлях на будуче.

Ми будемо знов сидіти при мировім столі, коли до цього прийде. Ненависть теж буде знову сидіти при цьому столі. Огидні промахи в замиренні і в економічнім житті по останній світовій війні можуть бути виправдані на тій основі, що ті, які вели тоді світ, блукали в темряві, не маючи смолоскипу досвіду. Ми маємо цей досвід. І ці промахи тепер виростають з великими запитами, що мусять дістати відповідь. А в студіюванні тих запитів раджу всім провірити причини провалу Версайського договору. Ви переконаєтесь, що велика частина з них це було невміння погасити ненависть, невміння запровадити економічний мир, невміння дати належне місце для розросту й аспірацій народів. Той мир не дописав у таких справах як розброєння, народів. Той мир не дописав у таких справах як розброєння, сплинення інфляції і банкроцтва. Мир мусить вийти з добробуту і серця людей. Його не можна вдержати довгий час машиновими крісами.

Ось у такий тверезий спосіб дивиться на світові справи, суспільні лади, диктатури, фашизм, демократію, мир і війну, Герберт Гувер. Неначе лікар, який не лютиться на болючі місця, тільки відшукує їх, знаходить причини, і записує лікарство.

БЕНЕШ ПРО „ВІЛЬНУ ЧЕХОСЛОВАЧЧИНУ У ВІЛЬНІЙ ЕВРОПІ"

Чехословацький еміґраційний уряд в Лондоні, з такими знаними чеськими політиками як б. президент д-р Едвард Бенеш і син основника Чехословаччини, Ян Масарик, роблять все, щоб допомогти Англії виграти цю війну. Бо від тої війни, чи радше її висліду, залежить дальша судьба дальшого народу, як народу державного.

Д-р Е. Бенеш, у своєму інтервю з одним з американських журналістів, виявив недавно свій погляд на будуччину свого народу. Він сказав, що Чехословаччина була першою жертвою націстівної аґресії, тому й тепер, коли прийде мир, Чехословаччина повинна перша скористати з його благодатей. Бенеш говорить тепер про „правдиву справедливість", що означає поворот до давніх чеських границь зперед Мінхенівської доби. До речі, він формально уневажнив мінхенський пакт спеціяльним дипльоматичним договором, який підписав між іншим, лорд Галіфекс, один з помічників Чеймберлина, який був співтворцем Мінхенівської угоди.

У тому часі, коли англійські політики говорять загально про цілі війни, Бенеш, один з дуже рухливих політиків повоєнної Европи та Ліґи Націй, висловлює дещо сміливіше погляд на цю, так важну, справу.

Отже, на думку Бенеша, головним кличем чехів це „вільна Чехословаччина у вільній Европі". Щоб зреалізувати цей клич, чехи разом зо своїми союзниками мусять прогнати наїздника з їх рідної землі. Якщо це вже станеться, Бенеш твердить, тоді нова Чехословаччина мусітиме мати нові й солідні ґарантії, які забезпечуватимуть Чехословаччину внутрі й назовні. Він стверджує, що це найголовніші завдання, що стоять тепер перед кожним чехом.

Щодо державних границь майбутньої Чехословаччини, то Бенеш рівнож заявляє, що найправдоподібніше вони будуть такі самі, що перед 1938 роком. Однак він щиро говорить, що „це ще передвчасно говорити про границі", але на всякий випадок, Бенеш хоче, щоб ці границі забезпечували чехам вільне життя під оглядом економічним, політичним, культурним і військовим.

Хоч, якби хотілося Бенешові бачити Чехословаччину скоро такою, якою вона була перед розбором, то проте сам він припускає можливість змін. Про ці зміни він точніше не говорить, але підкреслює, що „це неможливо просто вернути до минулого".

Можна сподіватися, що Бенеш думає про зміни у відношенні до судетських німців, яких може не схоче мати більше в чеській державі. Зате можна дуже сумніватися, чи Бенеш має тут на думці Карпатську Україну, або навіть Словаччину, яка тепер ніби є самостійною під німецьким протекторатом. Та мабуть вона не схотілаб вернути до старої Чехословаччини на тих самих політичних умовах, що в 1919 році.

У свойому інтервю Бенеш дуже загальниково сказав також про розголошену вже федерацію з Польщею. Він заявив лиш, що обі державі будуть мати правдоподібно спільну армію, повітряну фльоту та глибоку політичну співпрацю.

Не поминув Бенеш також і большевиків, бо лиш одною згадкою про них сказав уже багато. А саме, на його думку відроджена Чехословаччина повинна дуже тісно співпрацювати з Совєтським Союзом. Американський кореспондент подає, що Бенеш не є так ворожо успосіблений супроти совєтської співпраці, як численні інші аліянтські лідери. Видно, для тих останніх (а американський кореспондент не пише, хто це вони) большевики не кращі від німців, бо вони ледви чи менше пакости накоїли Фінляндії, балтійським державам, Румунії (не згадуючи вже про українські й білоруські землі), як німці чехам чи полякам.

З того можна бачити, що властиво думає Бенеш про українську проблему. Та, не хочемо бути надто скорими в робленні заключень; хто знає, чи Бенеш, згадуючи про большевиків, не кермується своєю старою русофільською мрією? Хто знає, чи він і далі не вірить, що тільки Росія зможе допомогти Чехословаччині, дарма, що ця Росія так ганебно зрадила Чехословаччину в хвилині її національної траґедії?

Радіємо лиш одним фактом, а саме, згадкою американського журналіста, що багато інших аліянтських лідерів є проти співпраці з большевиками.

Як на теперішні відносини, це дуже симптоматичний знак, який може піднести на дусі міліони народів, що терплять у тяжкій неволі червоної династії. А це вже значить багато.

У місті Монтреалі є дороговказ, якого стрілки показують дорогу до північного і південного бігуна, до Лондону і Парижа.

В. БУДЗИНОВСЬКИЙ.

ВТІК ВІД ЖІНКИ

(1)

Царський уряд Росії загадав був західньо-сибірські кочовища кірґізів скольонізувати переселенцями з України і інших земель европейської Росії. Між іншими просторами, російський уряд загадав скольонізувати околиці озера Чани, недалеко міста Каїнськ. Професор Заліський, котрий тоді був урядово в Барнаулі, дістав приказ прослідити ті сторони. В його товаристві був А. Осендовський, котрий так пише в своїх споминах:

Треба було винайти ріжні дрібні озера, про котрі ми ще не чули. Конечний був провідник, що добре знає ці сторони. Ліпшого від нашого Суліману ми не знайшли би.

Суліман, то молодий кірґіз. Я познакомився з ним, полюючи в степах над рікою Кулундою. Я заприязнився з ним і став його кунаком, себто неначе братом. Не було іншої ради, як поїхати на Кулунду і знайти кірґіза.

Знайшли ми його дуже скоро, бо тоді кочував між Барнаулом і Кулундою, в східній частині степу. Дуже втішився, побачивши нас і дуже радо приняв наші запросини на нового провідника. Лиш засумувала його відомість, що коли зйде до міста Каїнська, вже не вернемося в степ, а підемо до Петербурґа.

Суліман випросив собі від нас пару годин відпустки. Казав, що мусить дещо полагодити у себе дома. Відїхав.

По заході сонця вернувся і привів з собою молодого верблюда. Цього верблюда церемоніяльно дарував мені, як вірному „кунакови". Дуже тяжко було пояснити йому, що з такою худобиною годі мені їхати до північної, зимної столиці Росії. Я сказав йому, що коли би я в Петербурзі виїхав на верблюді, то всі коні на вулицях покazились би.

Увірив і більше не напирав на мене.

Ми ночували в селі Кулунда. Лягаючи спати, я здивувався, що Сулімана нема. Коли ще довший час непоказувався, питаю господаря, чи не знає, куди Суліман пішов.

— Ваш кірґіз поїхав кудись на верблюді, — відповів господар, кольоніст з України.

— Ага! — думаю. — Загнівався за те, що я не приняв верблюда і покинув мене? Погано! Треба буде знайти іншого провідника.

Рано, коли ми попробуджувалися, до хати увійшов Суліман і каже:

— Віз вже готовий, ваші куфри і міхи вже у возі і поприв'язувані, можемо їхати!

Поснідавши, ми пустилися в дорогу. Попереду, на добрім буланім жеребці їхав Суліман. Коло воза, все держачися побіч мене, гарцював на коні кірґіз-хлопчина. Лице мав гарне, сніжно-біле, розмріяні широко розкриті очи.

Від того хлопчика я довідався, що він мав служити тільки мені. Справді добрий був слуга. Дуже обережно, ніжно і сердечно наливав мені чай, накладав на тарілі їду, пакував мої річи; стріпував порохи з одягу і з чобіт, бігав по воду до пиття і миття.

Вечером, коли на попасі стелив мені й коло подушки поклав снопок полевих квітів, я спитав здивований:

— Чи то Суліман навчив тебе служити мені так сердечно?

— Так, пане! — відповів хлопчина дзвінким голосом. Та я роблю це дуже радо, бо тепер я твоя „ганум"... перша жінка.

Почувши це, я стрясся. Я уявив собі, що то було би в моїй хаті, коли би я привіз таку жінку і показав її моїй мамі. А як глумливо дивились би на мене мої товариші! Моя ситуація була дуже глупа. Я знав, що викрутитися від „ганум" прийде мені о много тяжче як від верблюда.

Я пішов до професора і сказав йому, який маю, чи буду мати клопіт. Професор не думав, що з того вийде який клопіт, бо на його думку, Суліман зажартував собі!

— Треба з Суліманом зараз побалакати, — погадав я — бо чим пізніше, тим гірше буде.

Покликав я до себе Сулімана на розмову.

— Що значать слова хлопця? — спитав я його строгим голосом.

— Якого хлопця? — спитав Суліман.

— Мого льокайчука:

— То не хлопець! То Бібі-Айне, моя молодша сестра. Я приказав їй бути твоєю ганум, кунаку. Я її дарував тобі, так як дарував би верблюда, коня або собаку. Бібі-Айне вже твоя невільниця. Має 13 літ і є найкраща між нашими дівчатами. Бери її, і будь з нею щасливий!

Я довго і дуже обережно пробував викрутитися від приняття цього дарунку. Суліман на саму згадку, що я міг би не приняти, сягав рукою до пояса, де застромлений був кинджал. Небезпечно було далі викручуватися.

— То була би зневага і ганьба для цілого нашого роду, кунаку, — відповідав грізно, вилискуючи очима. — Лиш кровю ми могли би змити її! Кунаку, не роби цього! Було би ліпше, як би ти дівчину завів над озеро і вкинув до води! Маєш право, бо вона вже твоя річ. Та не відкидай дарунку. Не випрошуйся, кунаку!

Суліман просив, викланювався, складав руки як до молитви. Коли ми так розмовляли, Бібі-Айне приченурювала квітами упряж коней, котрі мали везти її пана, себто мене!

Я не спав цілу ніч, обмірковуючи, що мені робити з тим фантом.

— Шкода, що тут нема глибокого озера! — думаю. — Я вкинув би до нього Сулімана. Дівчині дав би я „калим", себто віно з кількох фунтів цукорків куплених в сільськім крамі і відіслав би її до дому.

— Що робити? Що робити?

Це одно питання морочило мене через цілий день, коли я робив мою роботу на озері Чани.

Вода цього озера солона і не має риби. Лиш його північно-західний залив має солодку воду, в якій є велика сила коропів, линів, щук і окунів.

(Дальше буде).

НА РІЖНІ ТЕМИ

ПРО ЩО МОВА.

Богдан Романенчук, котрого стаття про композицію творів Василя Стефаника була поміщена в недавному числі „Свободи", добре робить, що зараз на вступі пояснює слово, котрого він хоче вживати.

Замітно, що хоча він наймов в українській мові рівнорядне слово для латинського слова „композиція", він усе таки не вживає ні в наголовку ні в статті українського слова „уклад", а воліє вживати латинського слова „композиція". І не лише він таке робить в ученій статті, але й невчені це роблять, коли наприклад пишуть оголошення концерту й говорять про композиції музиків.

І не лише наша мова це робить. Хто знає англійську мову, той певно теж помітив, що в ній часто на означення того самого поняття є два слова, одно так званого англійсько-саського походження, а інше латинського або французького.

„КОМПОЗИЦІЯ"

Слово „композиція", котре принялося так добре в українській мові, що воно вживається навіть у звичайній розговірній мові, принялося теж в англійській мові.

Це слово „композиція" має в англійській мові ширше примінення, ніж в українській мові. Ми певно чували, що діти говорять про задачі, задані їм учителями до дому, як про „композиції".

Таке можна помітити про багато слів, котрі спільно перебирають ріжні мови. Інколи в одній мові, іншим разом в другій, те саме слово має ширше значіння, чи пак більше значить.

„АКЦІЯ"

У своїй статті про композицію творів Стефаника Романенчук уживає ще й інші слова, взяті з латинської мови. Зараз в однім з перших речень він згадує слово „акція", котре він пояснює словом „дійство".

Тут знову маємо слово, що вживається в англійській мові, і то дуже часто, себто в простій розговірній мові.

Одначе в українській мові слово „акція" має ще одно значіння, якого воно не має в англійській мові. Коли по українськи говорити про „акції в товаристві", то слухач не здогадається, що мова про акцію-дійство, але буде відай мати уяви „дійств в товаристві", але правдоподібно уділів у товаристві.

„ГАРМОНІЯ"

Ще інше слово, згадане Романенчуком у статті про Стефаника, це „гармонія".

Він зазначує, що замість говорити про те, щоб усе в творі було в згоді між собою, вживається слова „гармонія".

У такому розумінні й уживають цього слова люди, що говорять про музичні твори, про їх творення або виконування. Зате в розговірній українській мові слово „гармонія" вживається на означення одного спеціяльного музичного інструменту, що по англійськи його звичайно називають "accordion". Є ще інший інструмент, котрий по українськи теж часто називають „гармонією", або „уснoю гармонією", а котра по англійськи називається з італійської мови „гармонікою", або по „англійськи" „уним органом".

Ці уваги можуть придатися нам передовсім тому, що нам часто приходиться вживати й української й англійської мови й при вживанні українських слів часто приходить нам на память англійські слова, а при англійській розмові українські. Треба отже стерегтися, щоб при кожній мові уживати слів у такім значінні, яке є питоме даній мові.

„НОВЕЛЯ"

У ще іншому уступі своєї статті Романенчук згадує слово „новеля".

Він пояснює його, як короткий письменничий твір, оповідання. Він пояснює читачеві, що це слово походить з італійського слова, що первісно означало новинку, а з часом набрало значіння короткого оповідного твору. Він протиставить його з довшим оповіданим твором, повістю.

Щодо слова „новеля" замітно, що й воно перейшло з італійської мови в англійську, одначе там воно набрало якраз значіння довгого оповідного твору, котрий ми називаємо по українськи повістю. Назвавши „повість" „новелею", англійці мусіли на означення того, що в італійців і в нас є новелею, придумати іншу назву: так вони й називають це „шорт сторі".

„ХАРАКТЕР"

Уживає Романенчук кілька разів у своїй статті слова „характер".

Він пояснює його зараз як „вдачу дієвої особи" в літературному оповідному творі.

Це слово перейшло й до англійської мови. Як показали англійські мовознавці воно перейшло до англійської з французької мови, до котрої перейшло з латинської, до котрої прийшло з грецької.

Хоча воно означає стільки, що вдача особи, все таки в розмові про літературний твір часто говориться про характер, коли мається на думці не стільки вдачу особи, а саму таки особу, яка відзначається спеціяльною, виразно відріжненою від інших людей вдачею.

Ще інше значіння має це слово в нашій мові, коли говорити про „характер письма". Тут розуміється ті признаки письма, по яких відріжняється письмо одної людини від письма іншої („почерк"). В англійській мові вживати цього слова в цьому значінню важче, бо воно має на це інші слова, але ця мова вживає слова „характер" на означення понять, для котрих українець його не вживає. Наприклад, значків, котрими в письмі записується музику (або й якусь мову). Або фігуру (постать), вирізану на чомусь твердому; наприклад фігуру, вирізану на монеті, називають „харатером монети".

НАЩО МОВА ПРО МОВУ.

Очевидно, нові значіння для того самого слова не створилися припадково, без ніякої причини. Як вони повстали, можна прослідити звичайно зовсім докладно з памяток мови.

Про людей, які за цим слідять, не можна сказати, що вони бавляться зайвими справами. Поза мовними питаннями є ще питання самої справи, для висказання котрої шукається мови. Звичайно обі справи йдуть зо собою впарі: людина, що не думає ясно, звичайно не висказується ясно.

Добре це зілюструвало оповідання (правдиве, чи видумане, не беруся судити) про того поляка, що, вичитавши в польській газеті, що в „польськім колі" (клюбі послів) у віденському парляменті є гармонія, написав до презеса польського кола просьбу подарувати йому цю гармонію, бо чейже паничам у Відні гармонії не треба, а йому на селі між парубками придається.

Микола Голубець.

ЖІНОЧІ МАНАСТИРІ У СТАРОМУ ЛЬВОВІ

Коли говоримо про жіноцтво старого українського Львова, не можемо поминути установи, що нарівні з домашнім огнищем була пристановищем і еманацією духового життя цього жіноцтва. Бо в манастирях находили заспокоєння не тільки нахили до самовідречення й богомілля, але і приглушені життям амбіції та культурно-харитативні вияви так дуже обмеженої тоді психіки жіноцтва.

Жіноче „отщельництво", започатковане на львівському ґрунті вже княгинею Констанцією Львовою, яка справадила до Львова з своєї батьківщини: Мадярщини, домініканських черниць і — як каже легенда — сама постриглася в черниці чина св. Домініка, розвивається рівнобіжно з аналогічними проявами духового життя сусідніх націй. Правда, манастирське життя не доходило ніколи на львівському ґрунті до типової для середньовіччя містики, але втримувалося у помірковaних межах. Вистане завважити й підкреслити, що не дивлячись на очевидний вплив цілої мережі неукраїнських жіночих манастирів ріжних типів і чинів, у нас справа не виходила ніколи поза один чин (василіянський) і один-два манастирі. Та й це треба з признанням для наших манастирів підреслити, що повставали вони й існували не тільки для релігійних, а також для харитативно-громадських цілей.

Такою харитативною установою був напр. Катерининський манастир при львівському Успенському Братстві. Була це радше шпитальна, як чернеча установа й перебуваючі в ній черниці виконували важку й почесну ролю шпитальних сестер-жалібниць.

З історії цієї установи знаємо, що перебуваючий у Львові в 1591 р. київський митрополит Рагоза дав Успенському Братству благословенну грамоту на будову жіночого манастиря св. Катерини. Манастир мав повстати на ґрунті мужеського манастиря св. Онуфрія, а черниці мали обслуговувати оснований тодіж шпиталь і гостинницю. В 1603 р. записав Константин Корнякт Успенському Братству 4,000 зол. на Збоїсках з тим, що одна половина суми була призначена на Успенську церкву, а друга на жіночий св. Онуфріївський манастир і шпиталь. До 1705 р., в якому фонд Корнякта заграбили шведи, був він одинокою підтримкою для цієї вельми важної установи, що в тяжких умовинах перетривала до 1744 р. В мурах цього манастиря, на послугах хворим і беззахисним, докоротали свого віку багато львівських міщанок, переважно вдовиць, що вносили до його фондів свої вдовині пайки.

Незалежно мабуть від Катерининського згл. Онуфріївського манастиря, повстав у XVI. в. „панянський" Введенівський манастир.

При нинішній Бальоновій вулиці, проти саду Пятницької церкви, простяглося касарняне подвіря з одноповерховим будинком посередині. Ампірний портик на чотирьох кольонах придає цьому будинкові характер якогось підміського дворику, а не касарні. Насправді є це будинок Введенівського жіночого манастиря, збудований за благословенням львівського владики Петра Білянського в 1780-х роках. Проти нього стояла колись церква Введення Богородиці в храм. І тут, як у Катерининському манастирі, одним з перших ктиторів і благодітелів був Константин Корнякт, що в 1603 р. записав монахиням річну дотацію 50 зол. від суми 2,000 зол. убезпечені на Збоїсках. В 1646 р. молдавський воєвода, тесть Тимоша Хмельниченка, Василь Лупул, що підпомагав будову нової Пятницької церкви, купив у Івана Скородинського ґрунт і пожертвував його введенівським черницям. Дотацію затвердив 8. червня 1659 польський король Ян Казимир, що дозволив черницям збудувати церкву й манастир, тримати при церкві духовника, обібрати собі ігумено й звільнив їх від податків та жовнірських квартирунків. Грамотою з 24. жовтня 1669 р. львівський владика Шумлянський дозволив введенівським черницям виробляти свічки та пекти просфори „без жадних перешкод від дяків". Та дяки, що дотепер мали свічковий і просфорний монополь, почали з черницями довгий процес, що закінчився щойно грамотою владики Анастасія Шептицького з дня 27. березня 1718 р. в користь черниць. Привилеєм з 4. грудня 1752 р. поширив король Август III. можність заробітку черниць на біління ниток, що знов викликало спротив львівських „ниткарів" у місті й на передмістях.

Введенівський манастир у Львові, подібно як і шість інших жіночих манастирів львівської епархії, був без клявзури, а черниці перебували в ньому без обовязку спільного життя. В новіціят не приймали нікого без „віна", а прожиток здобували собі черниці власною ручною працею.

(Кінець буде).

Конвенційні Проекти

[5]

Відділ 204. У. Н. Союзу в Ню Йорку ухвалив на своїх зборах 9. лютого б. р. такі проекти:

1. Перенесення У. Н. Союзу до Ню Йорку, бо в Ню Йорку є далеко кращі можливості розвитку для У. Н. Союзу.
2. Знести Видавничу Пресову Спілку, яка нині видає „Свободу", а „Свободу" назад втілити в майно У. Н. Союзу, як було передтим. Бо внаслідок легальних перешкод Головний Уряд Українського У. Н. С. не може так довільно дискутувати над зарядом і видаванням „Свободи", як це було передше.
3. Вслід за тим побільшити „Свободу".
4. Збільшити в ній англійський зміст для родженої тут молоді.
5. Завести оригінальні знимки з українського життя.
6. Задержати теперішний загально-народний напрямок „Свободи".
7. Конвенція, коли можливо повинна подбати про фонди для „Свободи", щоб ті недомагання були направлені, бо звісна річ, що при теперішних членських оплатах у висоті 30 центів на місяць годі дати великий і досконалий щоденник, по близько 26 чисел на місяць разом з почтовою оплатою.
8. Збільшення оригінального матеріялу в „Свободі".
9. Вибрати головного редактоар „Свободи" на конвенції і зробити його урядником Головного уряду У. Н. Союзу. Завідатея „Свободи" й інших редакторів вибирає Головний Уряд У. Н. Союзу.

Е. Ляхович, предсідник;
М. Близнак, секретар;
Андрій Гелетій, касієр.

Делегати на конвенцію:

Е. Ляхович,
М. Близнак,
І. Крочак.

З ЖИТТЯ ГРОМАД І ОРГАНІЗАЦІЙ

ФІЛЯДЕЛЬФІЯ, ПА.

Спортові змагання.

В неділю, 30. березня ц. р. в Індостріял галі, при Кетрин вул., відбулися спортові змагання між українськими союзовими дружинами за бескетболове чемпіонство. Змагалися дружини з Мивил, Н. Дж., 457 відділу У. Н. С., заступаючи метрополітальну округу і дружина з МекЕду, Па., репрезентуюча Пенсилвенїйську округу.

Гру розпочав головний місто-предсідник Григорій Герман в приявності американських репортерів. Серед них був репортер з найбільшої філядельфійської газети „Инквайрер", який при тім на адресу українців висказав гарні слова і побажання.

Гра тривала більше, як годину і їй приглядалося більше чисто молоді а також фармери зо стейту Ню Джерзі.

Виграли чемпіонство молоді хлопці з Мивил, Н. Дж., здобуваючи 52 точки. Дружина з МекЕду програла, здобувши 32 точки. По скінченні гри наші молоді грачі пішли до Народнього Дому української громади на Савт Філядельфії і спільно забавлялись. При забаві промовляв головний місто-предсідник Григорій Герман, також головний радний С. Слободян, далі — Дмитро Слободян, В. Юзьвяк, В. Вашнік, накінець молоді грачі з Милвил і МекЕду. Вони дякували У. Н. Союзови за моральну і матеріяльну поміч, а також заявляли, що будуть старатись приєднати нових членів для У. Н. Союзу, зпосеред яких можна булоб дібрати ще кращих грачів.

По скінченні забави молоді грачі укладали пляни чергових спортових змагань, та одні других запрошували до себе в гості. Опісля веселі розіхались домів. **С. С.**

ТУРЕЧЧИНА ПОКИЩО НЕВТРАЛЬНА.

ІСТАНБУЛ. — Покищо Туреччина не іде до війни. Але надіється, що може в ній бути кожної хвилини. Тому вже згромадила до 800,000 війська на границі з Болгарією і Грецією. Правдоподібно її рішення вступити у війну залежатиме від того, чи Болгарія піде до війни. Наразі Болгарія вважає себе невтральною. Зате інакше є з Румунією і Мадярщиною. В обидвох тих краях переводять повну мобілізацію. І військова команда є в них уже в німецьких руках.

ЗАГРОЗА ПОВЕНИ В ПЕНСИЛВЕНІЇ

ГАРІСБУРГ. — Ріка Саскеґана починає прибирати чимраз грізніші форми. Вона зростає з кожною годиною і досягає верха берегів. Коли далі зростатиме з такою скорістю, то може знов повстати повінь, пониже її бігу, почавши від Вилиємспорту на полудне.

РОБІТНИКИ ФОРДА ПРОТИ ШПИГУНСТВА

ДІТРОЙТ. — Страйкарі і фабрика Форда згодились на урядове посередництво. В урядових колах таке переконання, що той страйк можна буде полагодити. Робітники домагаються від заряду фабрики Форда, щоб вона знесла той підвідділ у своїм персональним відділі, що займається шпигунством робітників.

ПРОТИ ВОРОГІВ ДЕМОКРАТІЇ

НЮ ЙОРК. — На бенкеті, влаштованім католицькими урядниками митної державної служби з нагоди масової сповіди, в готелі Астор, виголосив промову конгресмен В. Линч з Бронксу. Він сказав, що уряд повинен чимскорше позабирати до концентраційних таборів всіх ворогів демократії, які проповідують режими Гітлера, Мусолінія, Сталіна.

ДЯКУЄ ЗА ОХОРОНУ ІТАЛІЙЦІВ

Князь Аоста, віцекороль Етіопії, подякував британській военній команді, за те, що бере в охорону цивільне італійське населення, зокрема жінки і діти, зазначуючи, що видно, що гуманність таки ще існує.

Треба 14,000 тонн руди, щоб випродукувати одну унцію раду.

ФОРТЕЦА НА КОЛЕСАХ.—Великий панцирний автомобіль, уживаний поліційним департаментом Милвокі, щоби розганяти товпища людей, як це було під фабрикою Алис-Чалмерса, як у ній застрайкували робітники юнії Конгресу Промислової Організації. Поліція зо середини цього великанського авта викидала на страйкарів слезоточні бомби.

ЯК ПРИЙШЛО ДО ДЕМОКРАТІЇ В БРИТАНІЇ

Котра країна має такий лад, де кожна повнолітня людина маю вплив на державну владу через своє право голосу на послів до парляменту, ми називаємо її демократичною, тобто такою, де, мовляв, увесь народ править. Часто по нашому такий лад називаємо народоправним. А всякий інший лад, який залежить тільки від одної особи в державі, від малої групи людей, чи то від партії, яка не признає ніяких інших прав іншим партіям, ми називаємо не-демократичним.

Демократичний лад не залежить від того, чи на чолі влади в державі стоїть цісар, король, президент, чи як інакше названий голова держави. Демократичний лад залежить від того, чи всі горожани в державі мають через своє право голосу вплив на державну владу і чи всі вони перед законами держави рівноправні.

Демократичний лад тісно звязаний з парляментаризмом. Та знаємо, що не всі ті країни, що мають парляментарну систему, мають однакову систему. Британія — це одинока з модерних европейських держав, де парляментарна система дослівно та майже безперервно розвивалася кілька сот літ, і в міру того, як розвивалася ця система, розвивалася в Британії і демократія. Більшість европейських держав завели в себе парляментарну систему в розмірно короткому часі, або таки нараз. Тому вони не спромоглися витворити в себе такої народоправної влади, що одночасно визначалась би і природним витвором розвою політичного й суспільного, і практичною гнучкістю пристосовуватися до змін обставин в житті народу й держави. Тож пригляньмось тут, як розвивався в Британії парляментаризм і як від того розвивалася й демократія.

1. Віче й королівська рада.

За англьо-саксонських часів в Англії королі часто засягали ради у старших та загальноповажаних громадян, скликаних на нараду, яку називали по свому „вітан", тобто просто „рада". Знаємо, що й у українські князі засягали „розуму" у старих та поважних громадян, зібраних на віче. Значить, що вітан однозначне з нашим вічем.

Та вітан, рада старших, була в силі за англьо-саксонських часів. Колиж року 1066. Англію завоював норманський князь Вільгельм, відомий в історії як Переможець, Англія перейшла під чужинецьку владу, під норманів, що були пофранцуженими виходцями з Данії та Норвегії, які осілися в північній Франції. Ці горді нормани-переможці вважали підбитих англьо-саксонців звичайними хлопами селянами, а себе, панською верствою. А що Англія й в тому часі мала вже понад два мільони населення, а норманів було розмірно мало, то майже кожний норманський лицар став бароном-поміщиком з тисячами англьо-саксонців, що підлягали йому. Щоб вдержати себе в силі і самий норманський король Англії мусів полягати на силу та раду своїх баронів. Так правили Англією норманські королі понад двісті літ. Та не без того, щоб між королем і баронами не було терти. От, наприклад, вже 1215. р. збунтувалися були барони проти короля Джана, оскаржуючи його за всякі надужиття, і змусили його дати їм „Магну Карту", що стала основою забезпечення королем прав, але тільки прав баронів. Інші верстви суспільности, крім баронів та церковних достойників, забезпечення прав королем ще не мали.

2. Початок парляменту.

Та король Джан дав свій підпис на Магну Карту тільки тому, що мусів. Він сам і його наслідник, король Генрі III., свобідно ламали королівські обіцянки, що були висловлені в Магні Карті. Намагався сам наложувати великі податки, бо потрібно йому було багато грошей на війни. Колиж барони грізно поставилися до його поступків на Великій Раді, то Генрі нібито згодився на їх домагання, щоб спеціяльна баронська рада наглядала за його вчинками, а при першій нагоді пійшов війною проти них. Барони перемогли його і їх вождь, Сімон де Монфор, скликав на рік 1265 перший парлямент, з представників від баронів, вищого священства, по два представники від деяких міст та містечок і по два лицарі від кожного повіту. Та цей парлямент не мав нагоди взятися до діла, бо ще того самого року монархісти знову перемогли на полю бою.

Коли син Генрія III., Едвард, став королем Англії 1272 р., то й він потребував грошей на війни. І це примусило його скликати парлямент на зразок того, що 1265. р. був скликаний Сімоном де Монфором. А згодився Едвард I. і на те, щоб було по два представники від кожного міста й містечка та по два лицарі від кожного повіту, бо хотів прихильно настроїти до себе багатих міщан та лицарів і мати їх по своїм боці проти зухвалих баронів.

Про те, що представництво в парляменті було головно в руках панів-аристократів, священства та багатих купців, свідчить і велике повстання селян в 1381. р. А селяни були збунтувалися тому, що хоч представники в парляменті не мали, а головна часть податків падала таки на них.

3. Сила баронів-аристократів зменшується.

Коли 1455. року в Англії почалася династична війна, яка тривала з перервами 30 літ, то почався занепад сили баронів-аристократів. У війні головну участь брали самі барони та шляхтичі і взаїмно вирізували себе. По 30 роках різні барони та шляхта так вже ослабли, що нова королівська династія, Тудори, не мали труднощів управляти Англією залізною рукою від 1485 до 1603 року. За той час знову розмножилася аристократія, але сильно зросла в силу також міщансько-купецька верства. І коли з приходом нової династії, Стюартів із Скотляндії, аристократія й король знову почали гороїжитися та рядити Англією без уваги на нижчі верстви суспільности, то прийшло до революції. Міщансько-купецька верства, під проводом Олівера Кромвела, взяла верх над аристократами-монархістами і навіть покарала смертю короля, Чарлза I., мовляв, як державного зрадника. А що тяжко було Кромвелеві витворити із міщансько-купецької верстви одноцільну партію, на яку міг би зовсім опертися, то по його смерти скоро прийшло до віднови монархії. Та королі й надалі пробували управляти державою як самодержці, опираючися на аристократію, і знов прийшло до революції. У році 1688 запрошено голяндського штатгольдера, Вільгельма Оранського, що був жонатий з дочкою Чарлза I., на короля Англії.

1714. року засів на престолі Британії король Джордж I., з династії Гановеру, що говорив тільки по німецьки і тому не міг брати участи в нарадах своїх міністрів. Зрештою до таких справ він ставився байдуже. Подібно ставився і його син, Джордж II. Тож за той час зріс у силу кабінет міністрів під проводом премієра. Сили від кабінету не міг вже відібрати й автократичний вдачі Джордж III., що володів від 1760. до 1820. р.

4. Як влада перейшла до „Гавз оф Комонс".

Як ми вже бачили, то спершу силу короля обмежували барони й лорди. Колиж їх сила заламалася, вони почали оборонити права автократичних королів. Тоді нижча палата парляменту, „Гавз оф Комонс", почала обмежувати власть короля й союзної з ним аристократії. Головним ліварем для обмежування прав короля „Гавз оф Комонс", що складався головно з представників маєтних міщан та купців, вживав своє право до ухвалювання державних податків.

Що в Британії майже не було признаки демократії навіть вже в 1832. р., можна зміркувати з того, що право голосу мало щось тільки 15 тисяч людей: тільки самі землевласники-поміщики, священство та багаті купці по містах. Колиж того року ухвалено виборчу реформу, то показалося, що до того часу висилало до парляменту по два посли 52 „мертві містечка", тобто такі, що обезлюдніли зовсім або перемінилися в маленькі села за кілька минулих століть. Цим „мертвим містечкам" відібрано право вибору послів. А 30 іншим відібрано право вибирати по 2 посли. Значить, до того часу засідало 134 посли в „Гавз оф Комонс", у нижчій палаті, які на ділі вредставляли тільки панів-землевласників. Та навіть і реформа з 1832. р. не дуже то поширила виборче право. Поширено право голосу тільки на таких багатих селян, що платили річно що найменше 50 фунтів стерлінгів за винайм землі, і на таких міщан, що платили річно що найменше 10 фунтів стерлінгів. А тому що робітники зовсім ще не мали права голосу, у роках 1838 і 1848 прийшло було до великих розрухів серед робітництва Англії.

Друга виборча реформа, з року 1867. дала право голосу й дрібним хліборобам, що винаймали землю, дрібним купцям та урядникам. Пять літ пізніше заведено бальотовий спосіб голосування. А третя виборча реформа, з 1884. р., поширила право голосу й на робітників, що роблять на на землі, на вуглекопів та на наймитів. В 1918. р. надано право голосу всім чоловікам, що мають 21 рік і вище. Надано тоді й обмежене право голосу жінкам, без обмежень, надано аж 1928. р. — (О. Івахів в канад. „Українськім Голосі").

СВЯТОЧНІ ЗАКУПИ. — Лейді Галифекс, жінка британського амбасадора, робить великодні закупи в крамниці Втікачів Англії в Ню Йорку. Їй помагає при виборі товару графиня Абингдон, предсідниця крамниці.

ПОСМЕРТНІ ВІСТІ

✝

Дня 5. квітня 1941. померла по довгій і тяжкій недузі членкиня 204. відділу У. Н. С. АННА СІЧАК.

Похорон Покійної відбудеться в вівторок, 8. квітня, в год. 9. рано з погребового заведення п. Яреми до укр. прав. церкви на 14. вул., відтак на цвинтар.

Всі члени відділу вільні від занять обовязково повинні взяти участь у похороні Покійної.

М. Близнак, секр.

ТАРЗАН, ч. 272. Сучасний Робінзон Крузо.

Нарешті повна страхіть ніч нетрів проминула. Але клопоти для Тома тільки що почались. Першусього він був страшенно голодний.

Малі львинята, очунявшись, також відчули великий голод. Вони в своїй перегороді скавуліли, гарчали, дряпались.

Обережно Том почав висувати носа в нетри. Але, поглянувши на загадочність нетрів, з переляку подався назад.

Але його переляк тривав лиш одну хвилину. Він переборов себе і кинувся відважно в нетри, немов модерний Робінзон Крузо, на зустріч небезпекам.